

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Sayı: 22555
Tarih: 22.11.2022

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

6-7 Eylül 1955'te yaşanan Vandalizm ile yüzleşmek Amacıyla, 6 Eylül Gününün, 6-7 Eylül 1955 Vandalizmi Hafıza Günü İlan Edilmesine Dair Kanun Teklifi, gerekçesiyle birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğinin yapılmasını arz ve talep ederim.

Garo PAYLAN

Diyarbakır Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI		
Tali Komisyon	Plan ve Bütçe	
Esas Komisyon	İçişleri	
Tarih: 23 Kasım 2022		Esas No: 2/4746

T B M M KANUNLAR VE KARARLAR BSK.LTİ
23 Kasım 2022
Nu: 1117742

T B M M GENEL MURAK
23 Kasım 2022
No: 1117742

GENEL GEREKÇE

6-7 Eylül 1955 Vandalizmi, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yaşanan ve hâlâ yüzleşilmemiş vahim olaylardan biridir. Resmi verilere göre İstanbul ve İzmir'de; Rum, Ermeni ve Yahudilere ait; 4.226 ev, 1.011 işyeri, 74 kilise, 8 ayazma, 1 sinagog, 2 manastır, 26 okul ve 3 mezarlık ciddi şekilde tahrip edilmiş, yakılmış, yıkılmış ve yağmalanmıştır. Yaşanan vandallıkta; çok sayıda kadına cinsel saldırıda bulunulmuş, azınlıklara yönelik sayısız darp vakası yaşanmış ve 10'dan fazla yurttaşımız öldürülmüştür. Ayrıca, 7 Eylül 1955 günü Ankara, İzmir ve İstanbul'da ilan edilen sıkıyönetim ve sonrasında alınan yoğun güvenlik önlemlerine rağmen; İstanbul, İzmir, Hatay ve Çanakkale'de azınlıklara yönelik taciz ve onlara ait ibadethanelere yönelik kitlesel şiddet devam etmiştir.

Dönemin Demokrat Partili hükümet yetkilileri, bu vandalizmin ardından 12 Eylül 1955 günü gerçekleşen TBMM toplantısında 'hadisenin mesullerinin aranmasını ve ortaya çıkarılmasını' vaat etmiştir. Bu amaçla, vandalizmin hemen ardından masum ve suçlu ayrımı gözetmeden binlerce kişi gözaltına alınmış ve İstanbul, İzmir ve Ankara'da kurulan toplam 8 özel mahkeme tarafından 4.408 kişi çeşitli suçlardan tutuklanmıştır. Fakat hükümetin siyasi saiklerle vandalizmin tüm sorumluluğunu 'komünistler' üzerine yıkma gayreti sonucunda, toplamda 67 önde gelen solcu da tutuklanmıştır. Aralık 1955'te, tutuklu bulunanlardan 3.933 kişi serbest bırakılmıştır. Serbest bırakılanlar arasında vandalizmin zeminini hazırlayan propaganda faaliyetini yürüten ve 6 Eylül günü Taksim Meydanı'nda protesto mitingine çağrı yapan Kıbrıs Türktür Cemiyeti üyeleri, çeşitli sendika mensupları ve öğrenci birlikleri üyeleri de bulunmaktadır. Nihayetinde, hadiselerin aydınlatılması amacıyla kurulan mahkemeler, yaklaşık 100 bin kişinin katıldığı tahmin edilen bir vandalizmin ardından, bu sırada işlenen tüm suçlar için toplamda yalnızca 228 kişiye ceza vermiştir. Bu sayı, fiilen cezasızlık anlamına gelmektedir.

6-7 Eylül Vandalizmi sırasında Seferberlik Tetkik Kurulu'nda görevli Sabri Yirmibeşoğlu'nun '6-7 Eylül de bir Özel Harp işidir. Muhteşem bir örgütlenmeydi, amacına da ulaştı' açıklamasının işaret ettiği tertibin devlet içinde görevli faillerine yönelik soruşturma ve kovuşturma hiçbir zaman yapılmamıştır. Aksine, Atatürk'ün Selanik'teki evine bombayı atarak vandallığın fitilini ateşleyen Oktay Engin kaymakamlık, emniyet müdürlüğü ve valilik gibi üst düzey devlet görevlerinde bulunmuştur. Selanik Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrenciliğiyle başlayan kariyerine 1992-93 yıllarında Nevşehir Valisi olarak devam etmiştir. Aynı şekilde, vandalizm sırasında en çok saldırının yaşandığı Beyoğlu ilçesinin kaymakamı olan Hayrettin Nakipoğlu, vandalizmin hemen ardından İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne atanmış, daha sonra Niğde Valiliği ve Emniyet Genel Müdürlüğü yapmıştır. Bu vandalizmin tertibinde görev almış ve vandallık sırasında idari görevlerini yapmamış isimler, Cumhuriyet dönemindeki pek çok menfi olayda olduğu gibi cezasız kalmış ve hatta taltif ve terfi edilmişlerdir.

Vandalizmin sonucunda ortaya çıkan maddi zararın İstanbul ve İzmir'de yaklaşık 1 milyar lirayı bulduğu hesaplanmaktadır. 9 Eylül 1955 tarihinde Maliye Bakanlığı'nın zarara uğrayanlar lehine alacağını açıkladığı önlem ve daha sonra yurt çapında bir bağış kampanyasına dönüşen ekonomik telafi çabaları sonucunda, zarara uğrayan kişi ve kurumlara 6,5 milyon tutarında ödeme yapılmıştır. 28 Şubat 1956 tarihinde TBMM'de onaylanan 6-7 Eylül 1955 Tarihinde İstanbul ve İzmir'de Vuku Bulan Hâdiselerde Zarar Görenlerin Zararlarının Ödenmesi

Hakkında Kanun kapsamında da toplamda 60 milyon lira hasar gören kurumlar ile ev ve işyeri sahiplerine dağıtılmıştır. Dönemin Başbakanı Adnan Menderes'in oluşan hasarı telafi etmek için her şeyi yapacağı sözüne rağmen, dağıtılan tazminat miktarının vandallığın bıraktığı maddi zararın büyüklüğüyle karşılaştırıldığında oldukça az olduğu görülecektir. Tutarlı ve düzgün işlemeyen bir tespit ve tazminat sisteminin olması, vandallıkta oluşan tahribatın telafi edilememesini birlikte getirmiştir. Tüm çabalara rağmen, ekonomik anlamda da vandalizmle yüzleşme tam anlamıyla yerine getirilememiştir.

Fakat unutmamak gerekir ki, bu suç işlenirken, buna karşı koymaya çalışan onurlu devlet yetkilileri ve güvenlik güçleri de olmuştur. Cesur vatandaşlar, komşularını korumak için büyük kitlelerin karşısına dikilmiştir. Yukarıda bahsi geçen bağış kampanyasına ülkenin dört bir yanından insanlar para göndermişlerdir. Vandalizmin ardından TBMM çatısı altında dönemin milletvekilleri yaşananlar karşısında teessürlerini açıkça dile getirmişlerdir.

Yine de, tüm bu bilgiler, 6-7 Eylül 1955 Vandalizminin, Türkiye tarihindeki diğer suçlar gibi yüzleşilmemiş, failleri cezalandırılmamış ve hasarı tazmin edilmemiş bir suç olarak kaldığını göstermektedir. Yüzleşilmeyen her suçun tekrarladığı gerçeği, bu vandalizmin ardından yaşanan kitlesel şiddet vakalarında bir kez daha ortaya çıkmıştır. Bu cezasızlık ve yüzleşememe sarmalı, genç kuşakların ülkeye dair umutlarını baltalamakta ve toplumsal barışı tehdit etmeye devam etmektedir.

Bu gerekçeler doğrultusunda, 6-7 Eylül 1955 Vandalizmi ile yüzleşmek amacıyla, 6 Eylül Gününün, 6-7 Eylül 1955 Vandalizmi Hafıza Günü ilan edilmesi TBMM'nin geçmişle yüzleşme adına, geçmişteki iktidarın yarım bıraktığı işi tamamlayarak, Türkiye'nin en büyük şehirlerinin orta yerinde yaşanmış suçların mağdurlarını anması ve bu mağdurların anılarını toplumsal hafızaya dahil etmesi çok önemli bir adım olacaktır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1 – (1) Madde ile, 6-7 Eylül 1955 tarihinde yaşanan olayların, TBMM’de Vandalizm olarak tanınması öngörülmektedir.

(2) 6 Eylül gününün “6-7 Eylül 1955 Vandalizmi Hafıza Günü” olarak ilan edilmesi öngörülmektedir.

(3) TBMM’nin ilgili kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri iş birliğiyle 6 ve 7 Eylül günlerini içine alan hafta boyunca azınlıklara yönelik nefret suçları konusunda bilinç ve duyarlılık artırıcı etkinlikler düzenlemesi öngörülmektedir.

MADDE 2 – (1) Madde ile, 6-7 Eylül 1955’te yaşanan mağduriyetlerin, faillerin ve kitlesel şiddet yaşanan mekanların kurulacak ilgili komisyon tarafından belirlenmesi öngörülmektedir.

(2) Madde ile, mağduriyet yaşayan kişilerin tespit edilmesi ve mağduriyetlerinin tazmin edilmesi öngörülmektedir.

MADDE 3 – (1) Madde ile, 6-7 Eylül 1955 Vandalizminde sorumluluğu olan kişilerin isimlerinin kamusal alandan kaldırılması öngörülmektedir.

(2) Madde ile, tespit edilen isimlerin Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, kamusal alanlarda kullanılmaması öngörülmektedir.

MADDE 4 – Madde ile, “6-7 Eylül Vandalizmi Hafıza Müzesi” kurulması öngörülmektedir.

MADDE 5 – Madde ile, 6-7 Eylül 1955 Vandalizminde tahrif edilen, yağmalanan mekânların dış duvarına birer hafıza plakası konması öngörülmektedir.

MADDE 6 – (1) Madde ile, 6-7 Eylül 1955 Vandalizminde İstanbul’un Şişli ilçesinden Galata’ya kadar kitlesel şiddet yaşanan kamusal mekanların ilgili komisyon tarafından belirlenmesi öngörülmektedir.

(2) Madde ile, ilgili komisyonun belirleyeceği kamusal zeminlere hafıza taşları yerleştirilmesi ve 6-7 Eylül 1955 Vandalizmi Hafıza Yürüyüşü güzergâhı oluşturulması öngörülmektedir.

MADDE 7 – Yürürlük maddesidir.

MADDE 8 – Yürütme maddesidir.

**6 EYLÜL GÜNÜNÜN 6-7 EYLÜL 1955 VANDALİZMİ HAFIZA GÜNÜ İLAN
EDİLMESİNE DAİR KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1 – (1) Türkiye Büyük Millet Meclisi, 6 ve 7 Eylül 1955 günlerinde yaşananları Vandalizm olarak kabul eder.

(2) 6 Eylül günü, “6-7 Eylül 1955 Vandalizmi Hafıza Günü” olarak belirlenmiştir.

(3) 6 ve 7 Eylül günlerini içine alan hafta boyunca Türkiye Büyük Millet Meclisi, ilgili kurum ve kuruluşlar, sivil toplum örgütleri iş birliğiyle; anmalar, azınlıklara yönelik nefret suçları konusunda bilinç ve duyarlılık artırıcı etkinlikler düzenler.

MADDE 2 – (1) 6-7 Eylül 1955’te yaşanan Vandalizm’in faillerinin ortaya çıkarılması, yaşanan can ve mal kayıplarının tespit edilmesi, mağdur olan kişilerin ve kurumların maddi ve manevi kayıplarının tazmin edilmesi, adaletin yerini bulması ve geçmişle yüzleşmenin sağlanması adına bir Komisyon kurulmuştur.

(2) İlgili Komisyon, can ve mal kaybından doğan hak ihlallerine yönelik tazminat ödenecek kişi ve kurumları belirler. Tazminat miktarı Adalet Bakanlığı tarafından belirlenir ve bu kanunun yürürlük tarihinden itibaren altı ay içinde Bakanlık tarafından ödenir.

MADDE 3 – İlgili Komisyon tarafından tespit edilecek, 6-7 Eylül 1955 Vandalizminden sorumlu kişilerin isimleri; sokak, cadde, bulvar, meydan, park, vb. kamusal alanlardan, her türlü eğitim kurumundan, kamu kurum ve kuruluşlarına ait her türlü binadan, Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içerisinde kaldırılır. Bu yerlere, ilgili Komisyon tarafından tespit edilecek 6-7 Eylül Vandalizminde can ve mal kaybı yaşayan ve mağduriyeti tespit edilen kişilerin isimleri verilir.

(2) İlgili Komisyonun tarafından tespit edilecek 6-7 Eylül Vandalizminde sorumluluğu bulunan kişilerin isimleri; sokak, cadde, bulvar, meydan, park, vb. kamusal alanlara, herhangi bir eğitim kurumuna, kamu kurum ve kuruluşlarına ait herhangi bir binaya, Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren verilemez.

MADDE 4 – (1) 6-7 Eylül Vandalizminde yaşananların sergileneceği, yaşamını yitirenlerin anılacağı bir “6-7 Eylül 1955 Vandalizmi Hafıza Müzesi”, Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde İstanbul ili Beyoğlu ilçesinde, Vandalizmde saldırıya uğramış bir mekânda kurulacaktır.

MADDE 5 – İlgili komisyon tarafından tespit edilecek 6-7 Eylül 1955 Vandalizminde tahrif edilen, yağmalanan mekânların dış duvarına birer hafıza plakası Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde konulacaktır.

MADDE 6 – (1) İlgili komisyon tarafından İstanbul’un Şişli ilçesinden Galata’ya kadar kitlesel şiddetin yaşandığı kamusal alanlar belirlenecektir.

(2) Kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde, ilgili komisyonun belirleyeceği kamusal zeminlere hafıza taşları yerleştirilecek ve 6-7 Eylül 1955 Vandalizmi Hafıza Yürüyüşü güzergâhı oluşturulacaktır.

MADDE 7 – (1) Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 8 – (1) Bu kanunu Cumhurbaşkanı yürütür.